

POSTANOWIENIE

Dnia 11 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania K. G.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 11
października 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie
z dnia 25 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 676/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
 - 2. zasądza od skarżącej na rzecz organu rentowego kwotę 240
(dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**
- (AGM)

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, wyrokiem z dnia 25 listopada 2022 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 27 sierpnia 2020 r. i oddalił odwołanie K. G. od decyzji organu rentowego: z dnia 16 września i 2 października 2019 r., mocą których stwierdzono, że ubezpieczona jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w okresach wskazanych w decyzjach.

W ocenie Sądu odwoławczego, ubezpieczona nie przejawiała zamiaru prowadzenia działalności gospodarczej w zorganizowany i ciągły sposób. Jej

rejestracja z przedmiotem uprawy owoców (borówki, usługi księgowe) nie pozwala na stwierdzenie, że była to aktywność zorganizowana i ciągła. Przede wszystkim odwołująca się przez sześć lat prowadzenia domniemanej działalności nie podjęła żadnych kroków do realizacji tego zamiaru, to jest nie nabyła ani jednego krzewu borówki, ani też ich nie posadziła. Ponadto zrezygnowała z kredytu na prowadzenie tej działalności, zaś nieruchomości pod uprawę borówki została darowana K. G. przez jej teściów w dniu 13 listopada 2014 r. (działalność rozpoczęła w dniu 22 października 2014 r.). Powyższe w zestawieniu z datą niezdolności do pracy z powodu ciąży (od 18 grudnia 2014 r.) przeczą zamiarowi stałego prowadzenia działalności.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że od 12 maja 2015 r. do początku stycznia 2018 r. odwołująca się nie prowadziła aktywności w celach zarobkowych oraz w sposób zorganizowany i ciągły. Po pierwsze, nie było żadnych zdarzeń gospodarczych; odwołująca się nie wykonywała działalności księgowej ani też żadnych czynności związanych z plantacją borówek. Po drugie, jak wskazała sama K. G., skupiła się ona wyłącznie na opiece nad dziećmi, rezygnując z prowadzenia działalności gospodarczej i podejmowania jakichkolwiek czynności w tym zakresie. Brak jest też dowodów na jej uczestnictwo w obrocie gospodarczym, podejmowania prób powrotu do osiągania przychodu, działań organizacyjnych.

Skargę kasacyjną wniósł pełnomocnik odwołującej się. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał na jej oczywistą zasadność oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych, wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, to jest art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej oraz art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 8 ust. 6 pkt 1, art. 11 ust. 2 i 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W ocenie wnoszącej skargę, art. 22 Konstytucji RP i wypływająca z niej zasada wolności gospodarczej sprzeciwia się ingerencji pozwanego w sposób prowadzenia i wykonywania tej działalności, bowiem jedynie istotne jest to czy przedsiębiorca faktycznie uczestniczy w obrocie gospodarczym, jak też nie ma podstaw do negowania podjęcia prowadzenia działalności gospodarczej przez kobietę w ciąży, bo żaden przepis ustawowy tego nie zabrania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2014 r., I UK 235/13, LEX nr 1444493). Nadto

działalność gospodarcza nie jest więzią zobowiązaniową, więc wykluczona jest opcja jej oceny przez pryzmat art. 83, 58 § 1 i 2 k.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zasługuje na uwzględnienie.

Po pierwsze, skarga nie jest oczywiście zasadna. Odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia

9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2013 r., III SK 11/13, LEX nr 1380967).

Mechanizm wykładni prawa, jaki zaprezentował Sąd Apelacyjny jest prawidłowy. O treści prawa materialnego decyduje ustalony w sprawie stan faktyczny. Dlatego przytoczone przez Sąd odwoławczy fakty przeczą możliwości uznania, że doszło do ułomności przy subsumpcji prawa materialnego (art. 2 ustawy o działalności gospodarczej). Z ustaleń w sprawie wynika (one wiążą Sąd Najwyższy), że nie doszło do faktycznego prowadzenia działalności w sposób zorganizowany i ciągły oraz zarobkowy. Przy wykładni prawa nie opierano się na alogicznych, atypowych argumentach, by zaaprobować stanowisko organu rentowego. Wręcz przeciwnie z prawidłową skrupulatnością Sąd Apelacyjny oceniał poszczególne elementy działalności gospodarczej i odnosił je do zasad doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania. Zatem Sąd drugiej instancji nie dopuścił się oczywistego naruszenia prawa.

Oparcie wniosku na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Skarżący nie sprostął temu obowiązkowi i tego nie zmienia odwołanie się do Konstytucji (art. 22). Sąd odwoławczy nie orzekł wbrew zasadzie wolności gospodarczej, lecz ocenił, czy ujawnione w sprawie okoliczności składają się na ustawowe cechy określonego pojęcia (pozarolnicza działalność). Ich brak w sprawie eliminuje posilkowe stosowanie Konstytucji, bo nie ma kolizji z przepisem ustawy, a przynajmniej takiej kolizji skarżący nie wykazał. Sam fakt, że w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż podjęcie działalności w ósmym miesiącu ciąży nie jest zabronione, traci z pola widzenia, że nie o moment jej podjęcia chodzi w sprawie, lecz o to, czy doszło do uruchomienia zorganizowanego przedsięwzięcia zarobkowego. Naturalnie jednym z elementów tej oceny jest świadomość ubezpieczonego, że nie będzie zdolny do jej prowadzenia (stan ciąży i samodzielna praca przy uprawie borówek). Jednak ten argument nie zadecydował

samodzielnie o wyniku sprawy, będąc co najwyżej argumentem wspierającym inne przesłanki świadczące o braku cech działalności gospodarczej. Swoją drogą w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 6 października 2022 r., III USKP 138/21, LEX nr 3508813 i podane tam orzecznictwo) przyjęto, że zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności (spodziewane w nieodległym czasie urodzenie dziecka i związana z tym planowana przerwa w prowadzeniu działalności), może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń. W konsekwencji, ktoś kto prowadzi działalność gospodarczą tylko po to, aby uzyskać świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w istocie stwarza pozory tej działalności, bowiem nie zmierza do pozyskania zarobku z działalności, co wypacza sens ustawowy tej instytucji prawa.

Podleganie z mocy ustawy ubezpieczeniom społecznym wynika z art. 6 ustawy systemowej i obejmuje między innymi osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej). Stosownie do art. 13 ust. 4 ustawy systemowej obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym podlegają osoby prowadzące pozarolniczą działalność - od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do dnia zaprzestania wykonywania tej działalności, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszone na podstawie art. 36a oraz przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (do dnia 30 kwietnia 2018 r. przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.). Podstawowe znaczenie dla objęcia ubezpieczeniem społecznym osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą ma fakt rzeczywistego wykonywania tej działalności, na dodatek w sposób ciągły i o charakterze zarobkowym. Ocena czy działalność gospodarcza jest wykonywana, należy przede wszystkim do sfery ustaleń faktycznych, a dopiero w następnej kolejności - do ich

kwalifikacji prawnej. Działalność gospodarcza to prawnie określona sytuacja, którą trzeba oceniać na podstawie zbadania konkretnych okoliczności faktycznych, wypełniających znamiona tej działalności lub ich niewypełniających. Prowadzenie działalności gospodarczej jest zatem kategorią obiektywną, niezależnie od tego, jak działalność tę ocenia sam prowadzący ją podmiot i jak ją nazywa oraz czy dopełniających na nim obowiązków z tą działalnością związanych, czy też nie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że podstawą powstania tytułu ubezpieczeń społecznych w oparciu o prowadzenie pozarolniczej działalności jest faktyczne jej wykonywanie, co oznacza konieczność stwierdzenia w oparciu o odpowiednie ustalenia faktyczne, że dana osoba rzeczywiście prowadzi działalność zarobkową wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2017 r., II UK 621/15, LEX nr 2248732). Jednym z elementów kreujących działalność gospodarczą jest jej zarobkowy charakter. Przesłanka zarobkowego charakteru działalności zostaje spełniona wtedy, gdy jej prowadzenie przynosi rzeczywisty zysk, a także wówczas, gdy mimo jego nieosiągnięcia, przedsiębiorca nastawiony był na uzyskanie dochodu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 15 marca 2018 r., III UK 47/17, LEX nr 2497578). Z tych względów w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwała się w ostatnim czasie pogląd, zgodnie z którym zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności (np. spodziewane w nieodległym czasie urodzenie dziecka i związana z tym planowana przerwa w prowadzeniu działalności) może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126).

Ocena spełnienia kryteriów podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności (tu gospodarczej) odnoszona jest zawsze do stanu faktycznego konkretnej sprawy, którym Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany. W sprawie zaś Sąd odwoławczy ustalił, że odwołująca się nie prowadziła zawodowej działalności w celach zarobkowych.

Z kolei odwoływanie się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 (OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267) nie jest zasadne w kierunku przyjęcia skargi kasacyjnej, bowiem przedmiot tej uchwały dotyczył innego problemu (ubezpieczony prowadzi działalność, lecz pozwany koryguje zadeklarowaną przez niego składkę). Pozwany jest uprawniony do oceny, czy zadeklarowane przez ubezpieczonego czynności składają się na ustawowe pojęcie działalności gospodarczej i tym samym tworzą podstawy do ochrony ryzyk socjalnych. Organowi rentowemu nie można odmówić prawa do kontroli tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (na przykład przy wątpliwościach organu rentowego co do rzeczywistego prowadzenia działalności gospodarczej), a tym samym nie podlega ochronie instrumentalne wykorzystywanie zgłoszenia się do ubezpieczeń społecznych, w sytuacji gdy faktycznie działalność nie jest prowadzona (zamiast wielu zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2021 r., I USKP 56/21, OSNP 2023 nr 2, poz. 18; z dnia 6 października 2022 r., III USKP 134/21, LEX nr 3508811).

Sumując powyższe, art. 2 ustawy o działalności gospodarczej nie wymaga ujednolicenia, bowiem jest spójnie rozumiany w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c., orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a!]

